

Motion till riksdagen 2021/22:3372

av Viktor Wärnick m.fl. (M)

Svenska kyrkan och trossamfundsfrågor

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om fri församlingstillhörighet och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda lagen om Svenska kyrkan i syfte att stärka kyrkans politiska oberoende och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda ansvaret för begravningsväsendet samt Kammarkollegiets roll och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en utredning om att alla bidrag till ungdomsorganisationer, trossamfund och folkbildningen borde samlas under ett paraply för att kunna öka kontrollen och tillämpa mer enhetliga demokrativillkor och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda ett revisorskrav för trossamfund som erhåller utländsk finansiering, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda huruvida ett revisorskrav bör införas för trossamfund som har brustit i uppfyllandet av demokrativillkoren, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Motivering

För såväl samhället som den enskilde individen är ett starkt civilsamhälle av stor vikt. Civilsamhället är i mångt och mycket det sammanhållande kittet i vårt samhälle som för människor samman och som i många avseenden bär upp vårt land. Civilsamhället är den grund av frivilliga sammanslutningar som vårt samhälle vilar på och som inte täcks av det offentliga. För oss moderater är samhället alltid större än staten – därav är ett starkt civilsamhälle av yttersta vikt.

En stor och viktig del av vårt civila samhälle är trossamfunden. Kyrkan har ända sedan kristnandet av Sverige varit en väldigt viktig, om inte den viktigaste, institutionen i vårt samhälle som till otaliga generationer bidragit till läskunnighet och utbildning, givit sjukvård, social omsorg och inte minst en andlig hemvist. Även om Svenska kyrkans roll inte är den samma som då har religionen, alla våra trossamfund, en väldigt viktig roll även i vår samtid. Över åtta miljoner människor är medlemmar i ett trossamfund och det är fler gudstjänstbesökare än besökare på såväl fotbollsmatcher som biosalonger. Trossamfunden och deras betydelse för de flesta i vårt land förtjänar alltså att uppmärksammas.

Svenska kyrkan

Självfallet väcker Svenska kyrkan intresse. Det handlar om landets i särklass största religiösa samfund. Med långt fler än halva landets befolkning som medlemmar är det en viktig institution både i fråga om storlek och hur tänkande och struktur format vår gemensamma historia och många av våra delade traditioner. Kristen tradition har format och präglat Sverige i över 1 000 år.

Den statskyrkoordning som tidigare gällt i Sverige har upphört. Det är bra. Det handlar dock inte om en definitiv brytning utan snarare om ändrade relationer. I lag är statens förhållanden med och till Svenska kyrkan reglerade. Utöver storlek och historisk påverkan ger detta en särställning. Relationsändringen fanns på plats år 2000. Fortsatt engagemang markeras från statens sida vad gäller exempelvis den kyrkoantikvariska ersättningen. Det handlar om ett gemensamt kulturhistoriskt ansvarstagande både från statens och Svenska kyrkans sida. Tillsammans tar de ansvar för en viktig del av svensk kulturhistoria.

Det finns dock anledning att reflektera kring statens förhållande till de religiösa samfunden och även utformningen av den lag som finns specifikt vad gäller Svenska kyrkan. Bland annat stadgas att Svenska kyrkan skall vara en demokratiskt uppbyggd folkkyrka. Det kan finnas anledning att fundera kring lagen och dess utformning, inte minst sedan kyrkovalet på nationell nivå inte samlar fler än drygt tio procent av de röstberättigade.

En fråga som under lång tid diskuterats i Svenska kyrkan är möjligheten för en medlem att bli medlem i – och därmed få betala sin avgift till – annan församling än den man tillhör genom boendeortens geografiska koppling. I dag är det omöjligt att som medlem i Svenska kyrkan tillhöra exempelvis den församling i vars kyrka man döpts, konfirmerats eller där ens föräldrar vigts om man inte råkar bo på den aktuella orten. Trots att Svenska kyrkan i medlemsstyrka samlar många i Sverige är det betydligt mer blygsamt med själva kyrksamheten. För många är det naturligt att vara med för att på så sätt stödja något som uppfattas som behjärtansvärt genom exempelvis socialt och ideellt arbete eller genom förvaltandet av kulturskatter.

Med en friare församlingstillhörighet skapas möjlighet för den enskilde att kunna vara med i en församling till vilken man känner en starkare känslomässig koppling än till kyrkan på den ort där man nu kanske bor efter en eller flera flyttningar. Emotionellt kan finnas en stark dragning till kyrka och församlingsverksamhet där man exempelvis fötts och vuxit upp, där den egna släkten kommer ifrån och där anförvarters gravar finns kvar. Det kan också handla om att man inom Svenska kyrkan önskar söka en gudstjänstgemenskap som kan saknas på den egna orten och som man därför helt naturligt önskar stödja med den egna medlemsavgiften. I synen på exempelvis kvinnliga

präster eller andra ställningstaganden kan det finnas negativa åsikter som intagits av den egna församlingens präster eller förtroendevalda vilka man inte delar och då kan utträde ur kyrkan vara ett alternativ för den som inte har möjlighet att istället byta församling.

Vad som borde vara en fråga för Svenska kyrkan är det dessvärre inte. För några år sedan gav kyrkostyrelsen ett utredningsuppdrag om just församlingstillhörighet. Resultatet har lagts fram i Rörlig församlingstillhörighet – modeller och konsekvenser (SKU 2004:1). I denna utredning resoneras kring ett antal möjliga modeller för en fullständigt fri till en friare församlingstillhörighet. Detta frågeområde har debatterats vid ett flertal kyrkomöten (Svenska kyrkans högsta beslutande organ, demokratiskt tillsatt genom att ledamöterna utsetts i direkta val).

I utredningen SKU 2004:1 noteras:

Det står klart att det inte är möjligt att enbart genom ändringar i kyrkoordningen införa denna modell. Det krävs ändringar i föreskrifterna i lagen om Svenska kyrkan om tillhörighet till den församling där man är bosatt. Detta väcker frågor kring den särskilda ställning lagen om Svenska kyrkan har som en grundläggande del av beslutet om ändrade relationer mellan staten och Svenska kyrkan.

En moment 22-liknande situation har i praktiken uppstått. Många i riksdagen tror att frågan om församlingstillhörighet är ett ärende att exklusivt avgöras av Svenska kyrkan och dess medlemmar medan alla försök att nå beslut om friare församlingstillhörighet vid kyrkomötet besvaras med att det hela avgörs av Sveriges riksdag. Frågan har också tidigare varit uppe i riksdagen, och samtliga allianspartier, även sådana som tidigare varit skeptiska, har där reserverat sig till förmån för att göra en översyn om hur beslutsrätten över denna fråga skulle kunna flyttas till Svenska kyrkan. Lagstiftningen borde ändras på sådant sätt att Svenska kyrkan själv kan avgöra huruvida dagens ordning om en strikt geografisk koppling i fråga om församlingstillhörighet skall bibehållas eller om en friare ordning skall införas. Riksdagen borde inte ha något inflytande över hur Svenska kyrkans organisation är utformad. Av den anledningen borde lagstiftningen ändras på sådant sätt att Svenska kyrkan själv kan avgöra huruvida dagens ordning om en strikt geografisk koppling i fråga om församlingstillhörighet ska bibehållas eller om en friare ordning ska införas.

Snart har två decennier gått sedan Svenska kyrkan skildes från svenska staten som statskyrka år 2000. Svenska kyrkan har utan tvekan en stark ställning i det svenska samhället, och en lång tradition som särskiljer den från många andra alternativa kyrkor i Sverige. Trots Svenska kyrkans historia och folkförankring som ger den en särställning kan omfattningen av den statliga regleringen av den ifrågasättas. Det är inte självklart att staten i lagen om Svenska kyrkan bör reglera hur exempelvis interndemokratin i kyrkan och dess organisation ska se ut. Därför vill Moderaterna se en utredning för att ta ytterligare steg i separationen mellan stat och kyrka.

En fri, och oberoende, religionsutövning är en grundpelare i en demokrati, varvid en separation från staten är önskvärd för alla religiösa samfund. Staten tar idag ett ansvar för att samla in såväl Svenska kyrkans som andra trossamfunds medlemsavgifter via den allmänna deklARATIONEN och Skatteverket.

Svenska kyrkans församlingar och pastorat (utom i Stockholms och Tranås kommuner) är idag ansvariga för begravningsverksamheten för alla som är folkbokförda i Sverige. Detta oavsett om man är medlem i Svenska kyrkan eller inte. I vissa församlingar finns också en egen begravningsbyrå.

Vi skulle vilja se en annan ordning för detta och utreda hur begravningsverksamheten skulle kunna överföras till kommunerna. Begravningsavgiften som täcker

kostnader för begravningsplats, kremering och gravsättning (alltså inte den enskilda begravningen) och som nu betalas till Svenska kyrkan skulle kunna överföras till kommunerna. Fristående begravningsbyråer och inte kommunala ska sköta det praktiska begravningsarbetet. Idag är begravningsavgiften som fastställs av Kammarkollegiet 25,03 öre per hundralapp för hela landet utom för Stockholms och Tranås kommuner som har 6,5 respektive 24 öre i begravningsavgift per intjänad hundralapp. Det kan diskuteras om Svenska kyrkan är den aktör som allra bäst sköter uppgiften samt den principiella frågan om kyrkan är rätt huvudman efter relationsförändringen år 2000. Om fler steg dessutom tas i separationen mellan stat och kyrka samtidigt som en knapp majoritet idag är medlemmar kan man ställa sig frågan om detta är rimligt.

Statens stöd till trossamfund

Religionsfriheten är central i ett demokratiskt land och var och en har rätt att få tro vad man vill och utöva sin religion, och alla de trossamfund som finns och verkar i Sverige utgör alla var för sig och tillsammans en viktig gemenskap för väldigt många människor, och därav också för samhället i stort.

På 1600-talet fick Sverige sina första judiska församlingar. I mitten av 1800-talet då fler samfund än Svenska kyrkan fick lov att verka växte frikyrkorna kraftigt och sedan dess har Sverige fått ett stort antal verksamma trossamfund inom olika religioner. De senaste decennierna har antalet religioner och samfund vuxit i snabb takt. Den gamla statskyrkan, frikyrkorna, invandrarsamfundet, judiska församlingar, moskéer och tempel utgör tillsammans dagens mångreligiösa landskap.

Trots att religionen för de allra flesta är något positivt och ger glädje och mening finns det också krafter som utnyttjar religionen till att sprida skräck och terror och för att upprätthålla normer och värderingar som vi aldrig kan acceptera. Religiösa motsättningar och intolerans hos fåtalet människor sprider hat i vår samtid.

Det är flickor, men även pojkar, som tvingas att leva under och upprätthålla normer som begränsar dem i deras liv, homosexuella som nekats att leva öppet med sin kärlek, barn som tvingas gifta sig, flickor som förs ut ur landet och blir könsstympade. Alla dessa hemska handlingar och destruktiva normer försvaras inte sällan i religionens namn. Dessa företeelser måste vi från politikens sida ta kraftfullt avstånd ifrån och vi måste se till att inga organisationer eller trossamfund som upprätthåller den här typen av värderingar får medel från det offentliga. Offentligt stöd ska inte utgå till organisationer som upprätthåller normer och värderingar som inte hör hemma i det svenska samhället såsom hedersförtryck, våldsbejakande extremism och annan för det demokratiska samhället farlig fundamentalism.

Myndigheten för stöd till trossamfund, SST, beviljar ekonomiskt stöd till trossamfund. Stödet är riktat till församlingarna och samfundens arbete med gudstjänster och annan kyrklig eller verksamhet. Med detta att ge till trosutövning kommer det sekulära samhällets värderingsmässiga krav. Detta har i allt högre utsträckning visat sig krocka med religionsfriheten. För att öka kontrollen och kunna tillämpa mer enhetliga demokrativillkor borde alla bidrag till trossamfund samlas under ett paraply, tillsammans med utbetalningarna till ungdomsorganisationer och folkbildningen som idag går via Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor, MUCF.

Att regeringen har aviserat en proposition med skärpta och harmoniserade demokrativillkor för hela det civila samhället stärker uppfattningen att bidragsutbetalningarna borde samlas. Vi moderater beklagar dock att en sådan proposition har försenats med

flera år då en sådan skyndsamt borde ha lagts fram på riksdagens bord. Såväl ungdomsorganisationer och trossamfund som folkbildningen har under åren haft problem med våldsbejakande extremism och andra idéströmningar som syftar till att omdana vårt demokratiska samhälle. Ytterligare ett bekymmer som förekommer hos flera av de statsstödsberättigade trossamfunden är den utländska finansieringen. Det kan vara såväl stater som andra aktörer som finansierar byggnationer eller på annat sätt finansierar verksamhet. Inte sällan kommer detta med motkrav där den mottagande församlingen eller trossamfundet står i tacksamhetsskuld till den betalande aktören. Exempelvis kan detta visa sig i att den givande aktören har inflytande över tillsättning av religiösa ledare eller inbjudningar av föreläsare. Därför borde tillsynsmyndigheten tillsätta en revisor i den organisation som tar emot utländsk finansiering för att tillse att organisationen uppfyller de krav som staten har ställt som villkor för bidragsutbetalningar samt skatteuppbörd. Samma krav borde ställas för de trossamfund som har brutit i uppfyllandet av demokrativillkoren så att staten kan följa upp den framtida efterlevnaden på ett överblickbart sätt.

Viktor Wärnick (M)

Annicka Engblom (M)

John Weinerhall (M)

Ulrika Jörgensen (M)

Ann-Britt Åsebol (M)

Magnus Stuart (M)

Marie-Louise Hänel Sandström (M)